

Fra *Kognition & Pædagogik*
(2003) nummer 48, side 57 – 58,
Kbhvn: Dansk Psykologisk Forlag.
"

af John Maul

Fremmedhånden

I kælderen på Københavns Universitet har ph.d.-studerende Jesper Brøsted fundet et ældre fænomenologisk eksperiment frem, som han genanvender til udfordring af oplevelsen af at have kontrol over kroppen og dermed 'være sig selv'. Forsøgspersonen inviteres til at deltage i et stregtegningsforsøg i form af overtegning af en fortrykt streg. Vedkommende sidder ned med den ene behandskede hånd stukket ind gennem en åbning forneden i en kasse og med udsyn fra en tragt foroven i samme kasse. I kassen er der installeret et lys som tændes 2 sekunder ad gangen, netop den tid som forsøgspersonen skal nå at tegne oven i stregen. Hvad forsøgspersonen imidlertid ikke ved, er at der i kassen også er installeret et spejl, og at forsøgslederen som står bag et forhæng på tilsvarende vis kan se og tegne med sin tilsvarende behandskede hånd i kassen, sådan at det i henholdsvis den ene og den anden spejlvirkning for forsøgspersonen ser ud som det er vedkommende selv der tegner. Det hører så med til forsøget, at forsøgspersonen sommetider ser sin egen hånd tegne korrekt og sommetider ser forsøgslederen tegne forkert, men uden at være klar over at der er en anden som tegner med. Det spændende er nu den fænomenologiske fortolkning udtrykt ved forsøgspersonernes egne formuleringer. Hos nogle er der en

tydelig tendens til at søge eksterne forklaringer om at det var da noget mærkeligt papir, der må være en magnet et sted i kassen, der er noget med et spejl, noget ved lyset eller handskerne osv. Hos andre er gårtendensen mod interne forklaringer som at jeg er så klodset, jeg er ikke så god til det her, jeg har heller ikke boldøje, jeg er nok nervøs osv. Det interessante er at eksperimentet sætter forsøgspersonerne i en situation som til en vis grad synes at afsløre forskellige grader af kropslig opmærksomhed. Når en forsøgsperson fortæller at hun ikke stoppede, men jeg stoppede kontakten til hånden, hånden den fortsatte, det var lige som om vi var to væsener, så antyder hun en oplevelse af at kroppen har sin vilje for sig eller ligefrem sin egen subjektivitet med en bevidsthed som en registrerende instans, der godt nok undrer sig, men ikke griber ind over for den uregerlige kropsdel. Sagt med andre ord, når øje-håndkoordinationen ikke er som den plejer at være for hende, så forsøger hun sig med at afskrive hånden som en værende en del af sig selv. Omvendt med en anden forsøgsperson som griner stille for sig selv og udtrykker, at 'du da vist prøver på at snyde mig'. Når hendes hånd ikke gør det hun beder den om må det være fordi hun bliver snydt, hvilket er en ganske anden reaktion end den førnævnte og dermed en anden grad af kropslig forankring. Når hun har en intention om at tegne ligeud, så skal udførelsen af handlingen føles på en bestemt måde, og når hun føler det rigtigt men tegner forkert, så må forsøgslederen spille hende et puds.

I graden af oplevet kontrol kan udsagnene altså deles op i to kategorier med en mellemform udtrykt ved følgende egenfortolkninger: A: 'jeg stoppede kontakten til hånden', B: 'det var som det ikke var min hånd' og C: 'det der gjorde jeg ikke'. Hvor udsagnet fra C virker stærkest kropsligt forankret, så udtrykker B en vaklende kropslig forankring og A at hånden agerer helt på egne præmisser med bevidstheden som målløs iagttager. Forsøgets to sekunders illusion antyder dels hvordan kropsbevidsthed, kropsskema og subjektivitet snarere er slynget ind i hinanden end skarpt adskilte størrelser, og samtidig i hvor høj grad daglige kropslige vaner har en tendens til at narre os, når der skal så lidt til at udfordre den bevidste og begrebsmæssige erkendelse af bevægelsen og kroppen. Fremmedhånd-eksperimentet viser at der er individuelle forskelle på hvor let forsøgspersoner kan rives ud af deres kropslige forankring. Og vi skal gå til Maurice Merleau-Ponty for at få udfordret vores vante fordom om at bevidstheden alene skulle være lokaliseret et sted i hovedet. For Merleau-Ponty er bevidstheden der hvor kroppen er, samtidig med at han tilskriver kroppen en intentionalitet uden for vores normale bevidsthed, som en egen form for bevidsthed i sin væren-i-verden, og den er ikke bare tavs, den er også forskelligt forankret i forskellige individer.

Reference: Jesper Brøsted: *Fremmedhånd-eksperimentet, kropsskema og kropsbillede* i *Psyko & Logos*, 2002, 23, side 268-283, og læs videre hos: Rasmussen, T.H. (1996); *Kroppens filosof Maurice Merleau-Ponty*, Brøndby: Semiforlaget og hos Merleau-Ponty, M. (1945): *Kroppens fænomenologi*, Frederiksberg: Det lille forlag, 1994.